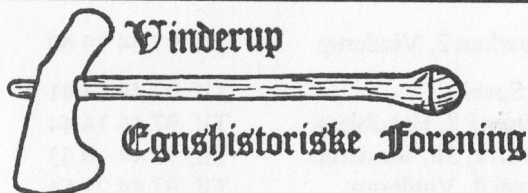

Arkiv Nyt

Titelbladet fra Chr.5's Danske Lov.

Oktober 1998

Bestyrelse og udvalg
Side 2

Til medlemmerne
Side 3

Møder og arrangementer
Side 4

Materialer til slægtsforskning på Arkivet
Side 5

En efterlysning fra England
Side 5

Lidt om Vinderup's kommunevåben
Side 6

Chr. 5's Danske Lov af 1683
Side 8

Om Mikkelstdag
Side 12

Egnshistorisk Arkiv,
Vinjes Torv 1
7830 Vinderup
Tlf. 97 44 29 98

Åbningstider:
Mandag 19.00 - 21.00
Onsdag 14.00 - 16.00
Fredag 10.00 - 16.00

Bestyrelsen

Formand

Johannes Mikkelsen, Klostervej 16, Sevel Tlf. 97 44 80 98

Næstformand og sekretær

Gunnar Hallum, Søvejen 24, Herrup Tlf. 97 45 22 27

Kasserer

Jens Peder Hedegård, Solparken 2, Vinderup Tlf. 97 44 19 60

Søren Møller, Pilevang 1, Sevel Tlf. 97 44 84 41

Arne Christensen, Lindbjergvej 8, Handbjerg Tlf. 97 46 14 44

Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup Tlf. 97 44 10 63

Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup Tlf. 97 44 21 54

Suppleanter:

Mads Bøge, Skrænten 8, Sevel Tlf. 97 44 82 68

Ejnar Buhrkal, Vindelevgaard 79, Vinderup Tlf. 97 44 20 05

Faste udvalg

Arkivudvalg

Fmd. Johannes Mikkelsen, Klostervej 16, Sevel Tlf. 97 44 80 98

Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup Tlf. 97 44 10 63

Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup Tlf. 97 44 21 54

Bodil Frederiksen, Birkevej 9, Vinderup Tlf. 97 44 19 90

Mødeudvalg

Fmd. Jens Peder Hedegård, Solparken 2, Vinderup Tlf. 97 44 19 60

Arne Christensen, Lindbjergvej 8, Handbjerg Tlf. 97 46 14 44

Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup Tlf. 97 44 10 63

Søren Møller, Pilevang 1, Sevel Tlf. 97 44 84 41

Daglig leder

Bodil Møller, Pilevang 1, Sevel Tlf. 97 44 84 41

Arkiv Nyt

Udgives af Vinderup Egnshistoriske Forening, Vinjes Torv 1, Tlf. 97442998

Redaktør: Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, 7830 Vinderup Tlf. 97442154

Alle bidrag til bladet sendes til ovennævnte eller Arkivet.

Udkommer 2 gange årligt, April-Maj og September-Oktober.

Til medlemmerne.

Oktober 1998.

Vi har i år haft en sommer med heftig aktivitet på Arkivet. Det var både med vores sommerudstilling, men også med 'almindeligt' arkivbesøg. Der var mange som benyttede sig af, at Arkivet havde bibeholdt sin normale funktion under udstillingen; også folk som var i byen på ferie. Derfor har vi i bestyrelsen overvejet om vi skal have åben nogle timer ugentlig i sommerperioden, så der bliver mulighed for at benytte Arkivet i sommer ferien.

Den anden September åbnede vi så igen, da tiltrådte vores nye arkivassistent sit nye job; vi vil gerne byde Bodil Møller velkommen, vi glæder os til et godt samarbejde.

Bodil er jo godt kendt på Arkivet, hun har været med i bestyrelsen, ligesom hun har været i arkivudvalget, og har iøvrigt været meget aktiv. Bl.a. har hun selv fundet sin slægt langt tilbage i tiden i vort materiale på Arkivet; ingen tvivl om, at hun vil være en god vejleder i slægtsforskning.

Vores rengøringsassistent gennem flere år, Thilde Knudsen, har valgt at gå på efterløn, der skal også her lyde en tak, det har altid været dejligt at komme på en rent Arkiv.

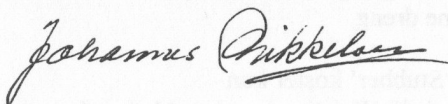
Som ny rengørings assistent er antaget Minna Hallum, velkommen til dig.

Andet sted i bladet kan i se vores nye åbnings tider, der kan ses at vi nu har gjort mandagsaftenerne permanent med åbningstid fra kl.19:00 til 21:00, vi har oplevet en tiltagende interesse for disse aftener, derfor skal der være mulighed for alle at arbejde med slægtsforskning, som regel vil der være en som kan hjælpe med at finde frem til det som man ønsker at bruge.

På Arkivet er der indleveret rigtig mange avis udklip, derfor vil vi gerne om der er nogen som vil hjælpe os med at få dem sat i system, idet der er utrolig mange gode oplysninger at hente fra lokalområdet. Det drejer sig om aviser helt tilbage til 1920-30'erne.

Vi har tænkt os det skulle være et par timer engang imellem, hvor vi kunne drikke vores kaffe og få en god snak. Man kan henvende sig til Bodil Frederiksen og Bodil Møller som har lovet at være på arkivet og forøvrigt sætte tingene i system.

Jeg vil med dette indlæg ønske, at Egnshistoriske Forenings mange medlemmer i den kommende vinter må få mange gode oplevelser på arkivet med de aktiviteter som vi har på programmet i kommende sæson.

Møder, arrangementer, ture m.m. i 1998 Hvor intet andet er nævnt er mødested Arkivet, Vinjes Torv 1, Vinderup.	
Onsdag d. 14. Okt. kl. 19:30	Johannes Mikkelsen fortæller om Arkiver P.K.Hofmansen's liv og virke. Medbring kaffe.
Onsdag d. 25. Nov. kl. 19:30	Aftentur til Holstebro Museum med bus. Afgang fra Sevel kl. 18:45 og P-pladsen ved Brugsen i Vinderup kl. 19:00. Kaffe kan købes i cafeen
Onsdag d. 9. Dec. kl. 19:30	Advent og Julemøde ved Pastor Inge Bøjsen. Medbring kaffe.
1999	
Onsdag d. 13. Jan. kl. 19:30	Magnus Vistisen, Mogenstrup fortæller om Jeppe Åkjær og hans gård 'Jenle'. Medbring Kaffe
Onsdag d. 10. Feb. kl. 19:30	Museumsinspektør Poul Buskov fortæller om Hjerl Hede's status og fremtidsplaner. Medbring Kaffe
Onsdag d. 10. Marts kl. 19:30	Generalforsamling. Derefter videofilm om Karup Å, filmet af Børge Randers, Skive. Medbring Kaffe
Onsdag d. 14. April kl. 19:30	Foredrag. Se annonce i Vinderup Avis Medbring Kaffe
Onsdag d. 26. Maj kl. 19:30	Aftentur til Jeppe Åkjær's "Jenle" Afgang Vinderup 18:30, Sevel 18:45
Onsdag d. 21. Juni kl. 19:30	Sommermøde hos Aksel Jensen, Sevel Skovbyvej 11 Medbring Kaffe

Bogsalg på Arkivet.

Ryde Sogn 1796 - 1996	345 Kr
Herrup Kirke 75 år	65 Kr
Herrup Skole gennem 90 år	98 Kr
"står om end tårnene falder" (Trandum Kirke)	60 Kr
Af Handbjerg Kirke og sogns historie	98 Kr
An Trængsel hinne dreng	50 Kr
Af hjertets lyst	75 Kr
'Sevel Sogn' og 'Stubber' koster kun	35 Kr /stk
Desuden det lille skrift 'Kristian Lund og Nationalmuseet'	20 Kr

Materialer til slægtsforskning på Arkivet

Arkivet har, enten som fotokopi, afskrift eller mikrofilm, alle tilgængelige kirkebøger fra de fem sogne i Vinderup kommune.

Desuden kan Arkivet hos Sammeslutningen af Lokal Arkiver for Ringkøbing Amt låne mikrofilm af kirkebøger fra hele det nuværende Ringkøbing Amt.

På Arkivet har vi en fortegnelse over alle de pågældende kirkebøger. Snak med Bodil om hvilke du gerne vil låne, så sørger hun for at hjemlåne dem.

Kortene kan ikke lånes med hjem, men skal benytte på Arkivet.

Ud over kirkebøgerne har vi på Arkivet en stor samling af folketællingerne fra alle sognene i kommunen, enten på mikrokort, som fotokopier eller afskrifter.

De fleste af disse folketællinger er desuden indskrevet på EDB og derefter igen udskrevet på papir. Disse udskrifter indeholder almindeligvis bagest et index med henvisning til alle navnene i den pågældende folketælling. Nogle få af de nyere har desuden også medtaget fødested og gårdnavne i index.

På mikrofilm har vi desuden Holstebro Dagblad fra 1881 til 1934.

Desuden har vi en mængde avisudklip fra Vinderup Avis, Skive Folkeblad og Holstebro Dagblad helt op til sidste år.

Vi har også matrikler, tinglysningskopier, brand-, skole- og sogneråds-protokoller.

Efterlysning!

Et af vore trofaste medlemmer, A.K. Mikkelsen, bosat i England, har skrevet et lille skrift, der hedder "Af de Hesselbjerg bønders saga". Dette skrift, suppleret med flere bidrag af efterkommere af Hesselbjerg-familien, påtænkes udgivet i bogform.

Han efterlyser nu eventuelle interesserede her på egnen.

Hans adresse er:

A.K. MIKKELSEN
20 TURMORE DALE
Welwyn GDN CITY
HERTS AL8 6HS
ENGLAND.

Lidt om Vinderup's Kommunevåben.

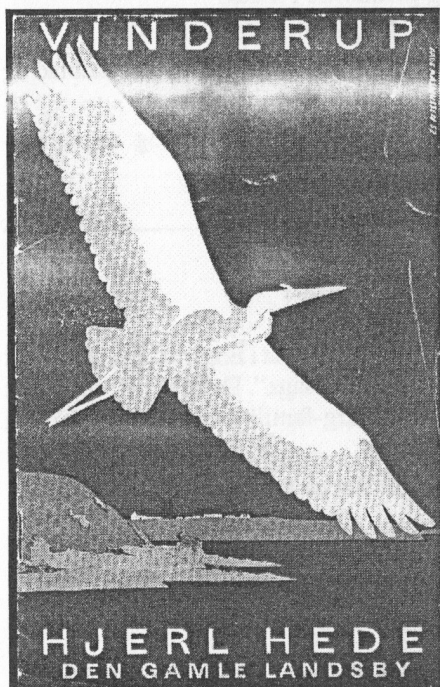
Forleden fik Arkivet besøg af en 5.-klasse fra Sahl Lejrscole. Det blev et vellykket bekendskab med et veldisciplineret og spørgelystent publikum, som også lærer Buhrkal havde glæde af.

Eet spørgsmål var nær blevet et hængeparti, idet en kvik dreng pludselig spurgte: "Hvorfor har kommunen en stork som byvåben?"

Svaret var jo ligetil: "Storken er en Hejre". Hvad spørgeren heldigvis ikke kom ind på var, hvorfor der optræder to fugle, som endog absolut skal flyve hver sin vej.

Så vidt det har kunne opspores er historien om de to hejrer denne:

I foråret 1950 stiftedes Vinderup Turist- og Erhvervsforening og en af dens første handlinger var sammen med Hjerl Hede at få fremstillet en turistplakat. Tegnerne Mads Stage og Aage Rasmussen blev efter tur inviteret til et ophold i Vadsøgård. Det blev forslaget fra Aage Rasmussen, der vandt, han fik et honorar på 150 kr.

Forside af turistbrchure fra 1950-erne

Sådan modtages man af tre Hejrer i indkørslen til Vinderup fra Holstebrovej.

Plakaten blev udsendt d. 21. november 1951 og blev distribueret i et antal af 1500. Hjerl Hede ydede et tilskud på 2000 kr mod at få indflydelse på udformningen. Dette havde ført til nogen diskussion om hvorvidt Hjerl Hede skulle stå foroven og størst og Vinderup nederst og mindre, men da det var Vinderup Turist- og Erhvervsforening, der skulle stå for distribueringen af plakaten, fik den lov til at stå øverst og Hjerl Hede nederst, men med samme skriftstørrelse.

Samme år blev plakaten på Samvirkende Jyske Turistforeninger's årsmøde valgt til årets flotteste og senere vandt den også en førstepris i en skandinavisk konkurrence som den bedste turistplakat.

Denne "gamle hejre" prydede i flere år forsiden af Vinderup Turist- og Erhvervsforening's brochurer, det var inden det blev moderne med et kommunevåben. Da denne forening 1. maj 1970 blev nedlagt overgik ejerskabet til den nye "Turistforeningen for Vinderup og Omegn".

Men fadderskabet til den gamle Hejre forblev ikke problemfrit.

Ved kommunesammenlægningen i 1970 indførte mange af de nye kommuner et kommunevåben. I Vinderup enedes man om at anvende hejren fra den gamle turistplakat som motiv i kommunevåbenet.

Sådan ser hejren ud i dag. Denne er fotgraferet foran rådhuset i Vinderup.

Der opstod en vis diskussion om den kunstneriske udformning af hejren fra turistplakaten og der skete en bearbejdning. Resultatet deraf bliver så den unge Hejre. Vi er dog ikke i besiddelse af begrundelsen for disse ændringer eller kunstnerens navn.

Indenrigsministeriet godkendte det nye kommunevåben og gjorde samtidig opmærksom på, at våbnet kunne indregistreres ved anmeldelse til Direktoratet for Patent og Varemærkevæsen. Derved blev kopiering gjort strafbart.

Turistforeningen betaler 5000kr for de fulde rettigheder til mærkets anvendelse, heraf betaler kommunen tilsyneladende de 2500kr for tilladelse til at benytte Hejren i deres korrespondance.

Ja, alt er forgængeligt, det måtte den gamle Hejre sande. I dag er det den unge Hejre, der byder turisterne velkommen ved byens indfaldsveje.

Jørgen Frederiksen.

Chr.5's Danske Lov af 1683.

Den gamle Danske Lov.
Hver andet blad er blankt, beregnet til notater. En af de forrige ejere, måske en dommer eller advokat, har flittigt noteret lovændringer i den.

For nylig lånte jeg en ganske "fornøjelig" bog af en kollega. Det var et godt 300 år gammelt eksemplar af Danske Lov, fra 1688. Selve loven blev givet i 1683.

Når jeg skriver "fornøjelig" skal det ikke tages bogstavelig, faktisk er der nogle steder ret groteske straffe. Det "fornøjelige" ligger mest i den store kontrast, der er til vore dages lovgivning. Ting, som i dag knapt straffes, kunne der dengang være dødsstraf for.

Som et eksempel kan nævnes 6. Bog, 20. Kapitel, Om Jøder og Tatere:

§1.

Ingen Jøde maa sig her i Riget indbegive, eller sig finde lade, uden Kongens særdeles Leidebrev under tusind Rigs-Dalers Straf af hver Person, som uden forskreven Leidebrev betrædes

§2.

Hvo som nogen Jøde angiver og Kongens Amtmand anviser, skal have derfor hver gang et halvt hundrede Rigs-Daler.

§3.

Tatere, som omløbe og besnige Folk med deres Bedrageri, Løgn, Tyveri og Troldom, skulle af stedets Øvrighed paagribes, hvor de kunde befindes, og alt hvis de have med at fare dennem fratages, og deres Anførere paa Livet straffes, og de andre inden vis Tiid at rømme Riget fra næste Steder de kunde udkomme, og hvis de efter den Tiid spørges, eller overkommes kunde her i Riget, da som deres Anførere at straffes paa livet, og hvo dennem huser, eller herberger, bøde til sit Herskab for hver Nat, og for hver Person, som den der huser Fredløse.

Der spores ikke megen blødsødenhed eller tolerance i disse paragraffer.

For nylig blev der i Holstebro Dagblad i anledningen af udgivelsen af en ny lokalhistorisk bog, "Ørnhøj by og land - før og nu", bragt følgende anmeldelse:

"En af de mere hårrejsende historier i bogen handler om pigen Else Marie Abrahamsen, der hørte til det omvandrende rakkerfolk. Og en rakkerkvinde fødte i 1830 Else Marie på en gård i Askov. Allerede tre år gammel oplevede

Else Marie at tilbringe femten dage i Ringkøbing Arrest, fordi hendes mor var blevet dømt for løsgængeri og betleri.

Else Marie blev på egnen og havde plads som tjenestepige, blandt andet i Aulum og Dejbjerg. Som 20-årig fik hun sit første uægteskabelige barn med en gårdmand i Aulum, og to år senere fødte hun sit andet barn, der dog døde en måned senere. I 1855 fik hun sit tredje barn og tre år senere det fjerde. Og i oktober 1858 blev Else Marie idømt syv dages fængsel på vand og brød for at have fået tre børn udenfor ægteskab. Det døde barn talte åbenbart ikke med i regnskabet.

Da hun blev idømt fængsel fik hun at vide, at det ville blive tugthus, hvis hun igen skulle få et barn udenoms.

Det førte til en tragisk hændelse, for da Else Marie næste gang blev gjort gravid, var hun så bange, at hun egenhændigt aflivede sit nyfødte barn.

Det blev opdaget, og ved retten i Skjern faldt dommen: »Arrestandinden Else Marie Abrahamsen bør miste sin hals og have sit hoved sat på en stage.«

Dommen blev dog ændret til livstid ved Højesteret.

Fædrene til de mange børn skete der intet med.

I 1862 blev hun afleveret til afsoning i Viborg tugthus og i 1870 døde hun, blot 40 år gammel.”

Dommen er næsten ordret et citat fra Chr.5's Danske Lov. Her står der i 6. bog, kapitel 6 (Om manddrab)

§7:

“Letfærdige Quindfolk, som deres Foster ombringer, skulle miste deres Hals, og deres Hoved sette paa en Stage.”

På dette tidspunkt var loven altså stadig i brug, omend tiderne var mildnet lidt, så dommen ændredes til livsvarigt fængsel.

Som nævnt i anmeldelsen skete der ikke barnefædrene noget. Det var dog ikke efter lovend bogstav, der var normalt dobbelt straf til mændene i den slags tilfælde.

I 6. bog, 13. Kapitel, Om Løsagtighed, står der:

§1.

Hvo nogen Quindes-person beligger, bøde til sit Herskab med fire og tyve Lod Sølv, og Quindfolket tolv Lod Sølv, og stande de begge aabenbaare Skrifte. Have de ikke Middel til Bøderne, da straffes de efter deres Formue og med Fængsel paa Kroppene; Men dersom de egte hverandre, da betale han til Bøder, halv femte Lod sølv, og hun halv saa meget, og være fri for Skriftemaal.

§2.

Beligger nogen Formynder sin Myndling, eller Lavværgen den Enke, som han er Lavværgen for, da bør han, om han lediger, at egte hende, om hun vil. Vil hun ikke, da haver han forbrudt sin halve Hovedlod til hende, foruden Bøderne til Herskabet. Kan han ikke egte hende, formedels han gift er, da haver han forbrudt sin heele Boeslod til lige Deeles imellem hende og Herskabet.

Var det med "berøgtede Quind-Folk" var straffen for manden, som det ses af det efterfølgende, mildere:

§8.

Dersom nogen befindes ublueligen at have skændt den een uberøgtede Møe, eller Enke, efter den anden, tre eller fleere, da skal han ikke alene bøde, som forskrevet staaer, men og straffes enten paa Livet, eller i andre Maader med høyeste Straf, andre til Exempel og Forskrekkeelse.

§9.

Men er det med berøgtede Quind-Folk han saadant haver begaaet, da straffes han paa Formuen og paa kroppen med Fængsel, og hun tredie Gang uden al Naade til Kagen.

Det har altid været godt at kende og tjene dem, der havde magten:

§11.

Hvo som i Kongens Gaard skænder nogen Quinde, eller Møe, og han der haver føret tro Tieneste, han skal miste sine to Fingre.

Lidt mere bizar var straffen i følgende tilfælde:

§24.

Hvilken Egte-Mand, som haver sin Egte-Hustrue levendes, eller hvilken Egte-Hustrue, som haver sin Egte-Mand levendes, og bliver befunden i aabenlys Hoer, saa det er beviisligt, da skulle de første Gang, hvis Brøst saa findes, straffes paa deres Gods og Penge efter deres yderste Formue. Findes de anden Gang, da skulle de iligemaade straffes paa deres Gods, og siden strax forvises af Landet; Komme de tredie Gang, saa det er beviislift, da skal den Egte-Mand, hvis Brøst saa findes, miste sit Hoved, og den Egte Quinde, hvis Brøst saa findes, druknes; Og naar Hoer saa beviises nogen over for tilbørlig Dommere, da skal Dommeren give det Amtsmanden, eller Husbonden, eller andre, som det bør at straffe, tilkiende.

§25.

Befindes nogen Egte-Mand at have med anden Egte-mands Hustrue aabenbarlig og ubluelig Omgængelse, og de ikke efter Udvarsel sig entholde fra

hinanden, men blive fremturende i deres skammelige og forargelige Levned, da bør han at miste sin Hals, og hun at stoppes i en Sæk og druknes.

Loven blev som nævnt givet i 1683, altså ganske få år efter reformationen. Dette afspejles også i lovens 6. Bog, 1. Kapitel, Om vildfarende Lære, Guds Bespottelse og Trolddom.

§3.

Munke, Jesuiter, og deslige Papistiske geistlige Personer, maa under deres Livs Fortabelse ikke her i kongens Riger og Lande lade sig finde, eller opholde. Hvo vidende saadanne Personer huse og herberge, eller stede dennem Plads til deres Romerske Ceremonier at fulddrive, straffes som de, der huse Fredløse.

Troen på troldom sad stadig godt fast:

§9.

Befindes nogen Troldmand, eller Troldquinde, at have forsoret Gud og sin hellige Daab og Christendom, og hengive sig til Dievelen, den bør levendes at kastes paa Ilden og opbrændes.

§10.

Hvo som bruger nogen galne indbildede Konster, med Forsæt at ville forgjøre og skade an anden, have sin hovedlod forbrudt; Og er det Mands-Person, da straffes han med Jern og Arbeid paa Bremerholm, eller andet saadant Sted, sin Livs-Tiid; Er det Quindes-Person, straffes iligemaade i Spindehuset.

§11.

End bryde de ud, eller bortløbe, straffes paa deres Liv, om de kand antreffes.

§12.

Dersom nogen befindes med Segnen, Manen, Maalen, Igienvisning, visse Dages Udvælgelse, Characterers Misbrug, at omgaaes, og i saadanne mistænkte Konster syndige og forfarne at være, og dem øve og bruge, da skulle de have forbrudt deres Boeslod, og rømme Kongens riger og Lande.

Jeg har ikke læst hele lovbogen, men blot slået op de steder, der efter indholdsfortegnelsen først vakte min interesse. Der er en del lovgivning om fast ejendom, markskel, arveret og i det hele taget forholdene på landet, hvor jo mere end 90% af befolkningen levede.

Jeg lavet en afskrift af flere afsnit, den er tilgængelig på Arkivet.

Noter:

1 lod: ved vægt:	ca. 15g, mønt: 1/16 Mark	KG
Hovedlod:	Samlet formue, som en mand eller et ægtepar ejer.	GH
Kirkens disciplin:	Tvungen kirkegang og altergang 2 gange årligt.	GH
Straffes til kagen:	Kagen var en pæl på torvet, hertil bindes overtræderen og piskes.	GH
Bremerholm:	Flådens værksteder, delvis drevet med straffefanger.	KG

Kurt Guldbæk

Om Mikkelstdag.

Mikkel er et nordisk mandsnavn og afledt af Michael, navnet på Ærkeengelen.

Mikkelsdag, den 29. september, er i den katolske kirke en festdag for Ærkeengelen Michael, som blev betragtet som de frommes beskærmer og festen kan spores tilbage til det niende århundrede.

Mikkelsdag blev flere steder holdt som festdag efter reformationens indførsel, således i Danmark, hvor den først blev afskaffet i 1770.

Nu fejres der ofte høstfest på Mikkelsdag og den var før i dage også ofte betalingstermin.

Men meget tyder på, at vi i Norden havde ældgamle skikke før Sankt Michaels tid: høstblot, båltænding (grene samlet sammen af hyrdedrengene i løbet af sommeren), gilder for hver ny fase i dyrkningen, høst, pløjning, gødningsudbringning, indbinding af høveder osv.

Hvordan daterede man Mikkelsdag?

I ældre hedensk tid udregnede man tidspunktet efter månens gang. Tre månemåneder efter sommerny i højsommerens varmeste tid fulgte løvfaldsny, som for først at bestemme vinterens indtræden og dermed afholdelsen af det store høstblot.

Senere ved indførelsen af den julianske kalender 1. januar år 45 i tidlig kristen tid, fastlagde man i Danmark vinterens indtræden til novemberdag, kaldet helgenmesse/allehelgensdag.

I det historiske Danmark opfattede man ved siden af Allehelgensdag, efter tysk forbillede, Mortensdag som vinterens første dag. Da bød man vinteren velkommen ved at spise gåsesteg Mortensaften. Men det er en helt anden historie.

Jørgen Frederiksen